

Friederike Mayröcker

ELÄMÄN KÄPÄLISTÄ

ntamo

ELÄMÄN KÄPÄLISTÄ

Friederike

Mayröcker

ELÄMÄN
KÄPÄLISTÄ

SUOMENTANUT

SIRKKA KNUUTTILA

NTAMO

Helsinki

2018

© 2018 Sirkka Knuuttila

ISBN 978-952-215-744-7

Gesammelte Gedichte 1939–2003 © Suhrkamp Verlag, Frankfurt am Main 2004.

dieses Jäckchen (nämlich) des Vogel Greif © Suhrkamp Verlag, Frankfurt am Main 2009.

fleurs © Suhrkamp Verlag, Berlin 2016.

All rights reserved by and controlled through Suhrkamp Verlag Berlin.

ULKOASU

Wisa Knuuttila

KANNEN KUVA

Sirkka Knuuttila

TAITTO

Göran de Kopior

VALMISTAJA

BoD – Books on Demand, Norderstedt, Saksa

2018

NTAMO

www.ntamo.net

ALKUSANAT

Itävaltalainen Friederike Mayröcker (s. 1924) on huomattavin saksankielisen kokeellisen runouden edustaja toisen maailmansodan jälkeen. Yli seitsemän vuosikymmentä hän on intohimoisesti kirjoittanut Wienissä julkaisten runoutta, romaaneja, lastenkirjoja, kuunnelmia, näytelmiä ja kuvateoksia. Mayröcker on huomioitu kaikilla saksalaisen kielialueen tärkeimmillä palkinnoilla. Nobel-ehdokkaanakin hänet mainittiin vuonna 2004.

Mayröckeriä on käännetty kymmenille kielille, yksittäisiä runoja jopa sadoille. Ruotsiksi on ilmestynyt jo viisi kirjaa. Vuosikymmenten mittaan hän on usein lukenut runojaan Euroopassa; 1970-luvulla myös USA:ssa. Hänellä on oma rakastava yleisönsä Itävallassa ja Saksassa, minkä osoittivat hänen 90-vuotispäivänsä kunniaksi järjestetyt kymmenet juhlatilaisuudet.

Mottonaan ”kirjoittaa ja vaieta” Mayröcker suostuu haastateltavaksi vain harvoin. Erakkomainen työskentely Zentagasse-kadun ”paperiluolassa” synnyttää aistillista runopuhetta, joka tuottaa tekijälleen ”pääkoppariemun” sekä lukijoille nautintoa ja tutkijoille työtä. Mayröcker ei runoissaan puhu yksin, vaan keskustelee lukuisten filosofien ja taiteentekijöiden kanssa. Pitkään hiomansa montaašitekniiikan avulla hän sulattaa yhteen arkielämän, luonnon ja inhimillisen kulttuurin.

Elämän käpäliin on valittu yli 1 300 runon joukosta 184 kappaletta valaisemaan merkittävää osaa Mayröckerin lyriikkaa. Kokoelma keskittyy erityisesti vuoden 2000 jälkeiseen vaiheeseen, joka alkoi kirjailijan elinikäisen kumppanin, kirjailija Ernst Jandlin kuolemasta. Runojen jälkeen on tarjolla essee kirjailijan elämästä ja tyylistä sekä pikaselityksiä joidenkin kohtien avaamiseksi.

Teos jakautuu kuuteen osaan Mayröckerin uran käänteiden mukaan. Se alkaa varhaisista rakkausrunoista ja jatkuu muutamalla 60–70-luvun poliittisella runolla. Kolmas jakso piirtää näkyviin elämää 80–90-luvuilla, kun taas neljäs ja viides jakso sanoittavat Jandlin kuoleman aiheuttamaa suruprosessia vuosina 2000–2003. Kuudes jakso edustaa Hölderlin-vaiikutteista

myöhäistyyliä vuosina 2004–2009. Epilogina on kolme tuoretta proosarunoa sekä kirjailijan tätä suomalaisteosta varten valitsema katkelma viimeisestä romaanista vuodelta 2018.

Alkuperäiset runot sisältyvät kokoelmiin *Gesammelte Gedichte 1939–2003* (2004) ja *dieses Jäckchen (nämlich) des Vogel Greif* (2009) sekä proosarunoteokseen *fleurs* (2016) ja romaaniin *Pathos und Schwalbe* (2018). Joitakin käännöksiä on julkaistu aiemmin kirjallisuuslehdissä *Avain* (IV/2006) ja *Nuori Voima* (4/2014); muutamia Anni Sumari on suomentanut teokseen *Puiden lohtu* (2004).

Kiitän kirjan synnystä erityisesti Friederike Mayröckeriä. Keskustelumme runoista niiden kirjoitusympäristössä ja puhelimessa kantoivat suomennostyöni vaiheita, kuten myös hänen lahjoittamansa teokset erikielisine käännöksineen. Myös Christel ja Matthias Fallensteinin antamasta vieraanvaraisesta avusta ja moninaisesta aineistosta olen hyvin kiitollinen. Marianne Gruberia ja Itävallan kirjailijaliittoa kiitän luentatilaisuuksista ja erikielisten kääntäjien tapaamisesta; matkojani tukivat Emil Öhmännin Säätiön apuraha sekä Itävallan kirjailijaliiton kääntäjästipendi ja residenssi. Suomennosten tarkistamisesta lämpimät kiitokset Gabriele Schrey-Vasaralle, osuvista huomioista ja saksalaisen kielialueen Mayröcker-kritiikeistä Rauni Paalaselle sekä innostavasta kannen toteutuksesta Wisa Knuuttilalle.

Helsingissä, 1.10.2018
Sirkka Knuuttila

PROLOGI

mitä tarvitset

mitä tarvitset? puun talon
että voit punnita miten suuri miten pieni ihmiselämä on
miten suuri miten pieni kun katsot ylös latvakruunuun
katoat sen vihreään rehevään kauneuteen
miten suuri miten pieni pohditko miten lyhyt on
elämäsi vertaatko sitä puiden elämään
tarvitset puun tarvitset talon
kumpaakaan et yksin itsellesi vain sopen katon
istua ajatella nukkua unelmoida
kirjoittaa vaieta nähdä ystävä
tähdet ruoho kukka taivas

Heinz Lunzerille touko–kesäkuussa 1995

preludi vaatturi Aslan Gültekinille

ja olimme nähneet toisemme tarkoitan
olimme luoneet katseen ja katseissa pohjaton
maasto, loimme yhden katseen kaksi katsetta katsoimme pitkään
kun kävelin hänen liikkeensä oven ohi siis kumpikin yhdellä
silmällä kosketti toistaan kun kuljeskelin ohi mietteläänä, silloin
joenpolveen mies niin sanoakseni profilimaisesti
sellainen kaappauskohtaus, samalla kun hikipisara
hitaasti valuu kainalokuopastani alas pitkin käsivartta
äkkiä yksi kirjain nimestäni
putoaa maahan näen sen putoavan, katoavan –
SANIAIS-SILMIN, Breton

MIELUUMMIN MATKUSTAA MIELESSÄ, HOKUSAI
selällään, tai lampun alla,
juosta Fujin juureen ja katsoa ylös
lumipeitteiseen huippuun, vaellussaappaat
kosteat ja kylmät, kaulakurttu kuihtunut.
Miten, minä kysyn, tutkia kaukomaata
omin jaloin, miten, minä kysyn, kokea kaukoma
omin silmin. Miten sovittaa kaukokaipuu
ja paikallaan olo. Miten, jalka ja silmä,
kyynel ja halu.

I.
EI MIKÄÄN VOI EROTTAA
SINUA SYDÄMESTÄNI
(1947–1962)

EN PÄÄSTÄ SINUA ELLET SIUNAA MINUA SILLÄ
Minä ylistän minä laulan kiitosta
Minä kiitän Sinua kuussasi pienissä
kaidoissa keinuvissa messinginvärisissä kuissasi
jotka kirkastavat yöni
Minä kiitän minä ylistän Sinua
auringoissasi jotka läikkyvät toisiinsa
janoisissa taivaanrannoissasi
Minä ylistän Sinua niityissäsi
suloisissa koskemattomissa leyhyvissä niityissäsi
purppuraisissa elokuun niityissäsi
Minä laulan kiitostasi liekehtivässä metsässäsi
metsässä jonka ylitse vaeltavat
keveät damastipilvet
Minä palvon Sinua kaikissa luoduissasi
haihtuvissa läpikuultavissa vauhkoissa sokeissa
yksinäisissä rakkaissa luoduissasi

Lastenkesä

Uneksittu yksinäinen sinienkeli
sydämessäni helkkyy sade
käsissäni puhkeavat kissankellot
salviankukat huojuvat kohti
kyynelten helminauha vierii
vaakasuoralla ohimolla
aina vain on iltapäivä
aina minä ylitän tomusta tehtyä siltaa
päärynäpuuni karistaa sirpaleita
vaimeasti huhuilee varjo
jalkani on lämmin ja paljas maata vasten
tuolla keinun hämärässä piirissä
vingahtaa pelko
huoneet ummehtuneet ja tutut
kosteiden kynnysten päällä
puhkeavat miekkaliljat kukkaan
ilta lila ja lempeä
ilta läpi unohdettujen ikkunoiden
ilta
minun täytyy piilottaa kuuma köhivä
sairauteni isoihin tyynyihin
yö
minä lennätän akaasian lehtiä
minä rakastan tuulta
kahisevat kaartuvat laitumet vievät ties minne
unikko odottaa minua

toimintatapa on ensinnäkin se, että...

muokattua sisältöä
NUPULLEVA

paperin ja pölyn poistaminen
halkomalla ja kääntämällä

toimintatapa on ensinnäkin se, että...
kannattaa ottaa huomioon
istua ajatella ja toimia
kirjoittamalla nähdä ystävä
tähden valo kirkkaana

toimintatapa on ensinnäkin se, että...
nimitetään että se...
kannattaa ottaa huomioon
kirjoittamalla nähdä ystävä
tähden valo kirkkaana

